

DOI: 10.26693/jmbs05.01.317
УДК 61:378.091-057.87:001.895

Шастун Н. П., Кальбус О. І.,
Макаров С. О., Букрєєва Ю. В.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ДЗ «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України»,
Дніпро, Україна

Shastun.n@i.ua

У статті розглядаються питання розвитку науково-дослідного потенціалу у студентів медиків, важливість забезпечення інноваційного характеру медичної освіти на основі ефективного взаємозв'язку академічних знань, науково-дослідних умінь і практичних навичок. Розглядається проблема формування особистості та мотивації у студентів медичних закладів та роль академічної мобільності у процесі підвищення наукового потенціалу студентів.

Стаття обговорює переваги та недоліки у інтегруванні наукової діяльності та освіти, а також розвиток вузівської науки і великих науково-освітніх центрів у державі. Розглядаються аспекти розширення ціннісних орієнтацій студентів медичних вузів на професію.

Автори вказують на таку проблему в сучасному медичній освіті як відсутність системного підходу до формування дослідницьких навичок у студентів-відзначається, що в навчальних програмах медичних вузів немає окремо виділеної дисципліни, вивчення якої розвивало б ці навички у майбутніх дослідників. Авторами розглянуто роль практикування в нинішній час форм і методів виховання у студентів науково-дослідних якостей, таких як студентські наукові товариства, школи молодих вчених; проаналізована роль викладача і наукового керівника в розвитку цих якостей у учнів. Окремо розглядається поняття академічної мобільності, яке в умовах стрімко розвиваються інформаційних технологій, набуло значно більших масштабів і тепер включає в себе так звану віртуальну мобільність. Автори звертають увагу на зростаючу роль академічної мобільності в процесі формування науково-дослідного потенціалу у студентів. Висвітлено проблему формування особистості і мотивації в учнів вищих медичних закладів. Окремо розглянуто проблему мотивації до збільшення науково-дослідного потенціалу у студентів. Автори вважають, що слід приділяти увагу як внутрішньої мотивації до наукової діяльності так і зовнішньої мотивації (перспектива зайняти високе положення в

суспільстві, високооплачувана робота), що є завданням не тільки вищого навчального закладу, а й держави в цілому. Стаття обговорює переваги і недоліки в інтегруванні наукової діяльності та освіти, а також розвиток вузівської науки і великих науково-освітніх центрів в державі. Розглянуто аспекти розширення ціннісних орієнтацій медичних вузів в професію.

Ключові слова: науково-дослідний потенціал, інноваційні технології, академічна мобільність, інтегрування наукової діяльності.

Вступ. Науково-дослідницька робота є невід'ємною частиною основної діяльності вищих медичних навчальних закладів і націлена на підготовку кваліфікованих медичних, наукових, педагогічних кадрів відповідно за концепцією безперервної медичної освіти, а також на проведення фундаментальних наукових досліджень за основними теоретичними та клінічними медико-біологічними проблемами. Таким чином, це забезпечує удосконалення учбово-виховного процесу, поглиблення теоретичних знань студентів, удосконалення їх навичок в конкретній області діяльності та підготовку ерудованих спеціалістів, здатних кваліфіковано вирішувати професійні завдання [4, 5]. Багаторічний досвід різних вузів, в тому числі і медичних, переконливо довів, що ефективним засобом поліпшення якості підготовки фахівців стало широке залучення студентів до добре організованої, методично продуманої науково-дослідницької роботи за умови її тісного зв'язку з навчальним процесом і профілем майбутньої спеціальності [2]. Сучасне суспільство особливо потребує фахівців-професіоналів, психологічно стійких і ціннісно орієнтованих суб'єктів діяльності, здатних діяти в складних та екстремальних ситуаціях, просувати медичну науку і практику відповідно до професійних цінностей і сучасних вимог.

Основна частина. Молодий фахівець повинен бути здатним до системної дії в професійній

ситуації, до аналізу і проектування своєї діяльності, власних дій в умовах невизначеності, володіти прагненням до самовдосконалення (самопізнання, самоконтролю, самооцінки, саморегуляції і саморозвитку) і прагнути до творчої самореалізації. Ситуація, що склалася, підкреслює важливість забезпечення інноваційного характеру медичної освіти на основі ефективного взаємозв'язку академічних знань, науково-дослідних умінь і практичних навичок надання медичної допомоги [7, 8].

Дослідницькі вміння студентів медичних вузів є ключовими в компетенції майбутнього лікаря, які необхідні для поєднання традиційності та інноватичності в медичній професії, розширення сфери діяльності лікаря нових способів лікування та діагностики в сучасному світі [6].

У ході аналізу досвіду роботи медичних вузів було виявлено, що немає спеціальних дисциплін, які б формували у майбутніх лікарів дослідницькі вміння [13, 14]. На нашу думку саме клінічні дисципліни повинні бути базою, для формування дослідницьких навичок у майбутніх лікарів. Немає також і чіткої думки, щодо поняття «дослідницьких вмінь», однак аналіз публікацій показує, що дослідницькі вміння мають поєднувати у собі цілеспрямовані дії, які базуються на системі раніше засвоєних професійних знань, вмінь та навичок в пізнавальній діяльності майбутніх лікарів, які відповідають логіці наукового пошуку [1].

У сучасній освіті є достатній досвід різноманітних форм та методів організації науково-дослідницької роботи студентів - це студентські наукові гуртки, товариства, школи молодих вчених. Однак в педагогічному вихованні є важливим не тільки включити студента в науково-дослідницьку діяльність (підготовку публікацій, участь в науково – практичних конференціях, олімпіадах, проектних роботах, написанню рефератів), але і ціннісний аспект цієї діяльності та потенціал у розвитку самої особистості студента [3, 9].

У процесі проведення дослідницької роботи студент має можливість приймати складні рішення, долати складності, вирішувати наукові протиріччя, це дає можливість розвитку особистості з її характером та ціннісними орієнтаціями. Формування особистості є дуже важливим в майбутній професійній діяльності лікаря.

Формування дослідницьких та наукових навичок у багатьох медичних вузах відбувається в рамках роботи студентського наукового гуртка, який сприяє активній науковій діяльності студентів. Однак необхідно особливу увагу приділяти залученню перспективних студентів до роботи по засвоєнню методики, методології та плануванню наукових досліджень. Для цього необхідно проводити індиві-

дуальну роботу зі студентами, які проявили інтерес до занять науковою діяльністю та організувати роботу наукового гуртка зі спільними інтересами викладачів, студентів та аспірантами. Виконання дослідницьких і творчих проектів у співпраці зі студентами старших курсів та викладачами кафедр сприяє розвитку у студентів навичок оціночно-рефлексивного аналізу діяльності, критичного осмислення інформації [10]. Виховання професійної самосвідомості майбутніх лікарів і вчених-дослідників особливо результативно також під час спільних чергувань в клініці. У такій невимушеній обстановці, яка має до взаєморозуміння, вирішальне значення має приклад самого викладача: його поведінка, мова, коло інтересів і захоплень стають прикладом для студентів. Часто саме тут знаходиться вірний шлях до серця гуртківця [11].

Слід також велику увагу приділяти участі студентів у соціальних проектах на базі лікувальних та навчальних закладів міста та області на добровільних засадах, що сприяє розширенню ціннісних орієнтацій студентів медичних вузів на професію. Важливим аспектом становлення студента суб'єктом науково-дослідницької діяльності є і мотивація. Проблема розвитку мотивації в науково-дослідницькій діяльності існує багато років, однак вона вкрай стає гострою при впровадженні нових стандартів навчання, а також у зв'язку з необхідністю підготовки високоспеціалізованих фахівців на основі новітніх досягнень науки і техніки, а також з урахуванням вимог сучасного рівня інноваційного розвитку галузей медицини. Саме мотиви виконують цілеутворюючу і змістотворчу функції в діяльності. Мотиви - це внутрішні сили, пов'язані з потребами особистості і які спонукають її до певної діяльності [11, 12]. Мотив надає діяльності особистісний сенс. Тому важливою ланкою є не лише внутрішня мотивація наукової творчості (потреба людини в пізнанні, задоволення від процесу придбання знань, прагнення до інтелектуального успіху) а й зовнішня (перспектива зайняти гідне соціальне становище, знайти високооплачувану роботу).

Також необхідно звернути увагу на роль академічної мобільності у процесі підвищення наукового потенціалу студентів. Зростання академічної мобільності у формі студентських та викладацьких обмінів з закордонними університетами в даний час є одним з пріоритетних напрямлень. Мобільність учасників освітніх правовідносин на рівні вищої професійної освіти представляла і представляє собою один з основних принципів організації освітнього процесу в умовах становлення Болонської системи. Необхідно відзначити, що академічна мобільність - це не просто переміщення студентів, викладачів і дослідників в освітніх цілях між українськими і

закордонними вищими навчальними закладами, не просто елемент міжнародного співробітництва. Це, скоріше, особистісна якість учасників освітніх правовідносин, розвитку якого потрібно сприяти як всередині вищих навчальних закладів (за допомогою проведення конференцій, семінарів, на яких надається потрібна інформація, створення спеціальних структур, які займаються цією організацією, а також за допомогою відкритості вузів до співпраці). При цьому академічна мобільність - це лише одна з граней мобільності в контексті Болонських перетворень. Болонський процес вимагає більш широкої парадигми мобільності, ніж просто соціально-культурний обмін. У зв'язку з цим особливо значення набуває віртуальна мобільність, заснована на використанні інтернету, електронних бібліотек, віртуальних наукових заходів (семінарів, конференцій) [14].

Велику роль у інтегруванні наукової діяльності та освіти, а також розвитку вузівської науки і великих науково-освітніх центрів відіграє держава, яка повинна підтримувати науково-дослідну діяльність державними цільовими програмами.

Питання інтеграції науки і освіти можливо вирішити за допомогою:

- створення необхідних умов для формування і функціонування базових кафедр провідних вузів в академічних інститутах, а також галузевих лабораторій у вузах; створення та підтримка діяльності інтегрованих науково-освітніх структур, університетських і міжуніверситетських комплексів;
- державної підтримки українських науково-педагогічних колективів і молодих вчених за

допомогою надання грантів для проведення досліджень;

- розвитку інноваційних і дослідницьких університетів.

Відсутність необхідних важелів стимулювання наукової діяльності студентів багато в чому погіршує становище. Саме тому інструменти, необхідні для вирішення проблеми і зазначені нами вище, - це свого роду і є ті самі важелі стимулювання. Дійсно, для того щоб наукова сфера стала більш цікавою і відкритою для студентів, робота в її рамках повинна на конкурсній основі заохочуватися матеріально за допомогою премій, грантів, стипендій тощо.

«Університет більше не те тихе місце, де можна неквапливо вчити, займатися науковою діяльністю і споглядати Всесвіт, як в минулі століття. Це великий, складний, відповідальний, конкурентний бізнес, що вимагає постійних масштабних інвестицій», така думка була висловлена на семінарі «Болонья 2020: розкриття потенціалів Європи – внесок в покращення світу» в Генті в 2008 році. З цим дуже складно не погодитись.

Заключення. Таким чином, розвиток наукового потенціалу студентів медиків, інтеграція науки та медичної освіти – це складна, потребуюча значних зусиль, особливо державних, робота не лише у складанні стратегій та концепцій, але і в галузі їх реалізацій.

Підвищення наукового потенціалу студентів, розвиток усіх форм академічної мобільності та інтеграції науки та освіти є важливою ланкою до зміни самої суті медичної освіти та виходу на новий рівень.

References

1. Altet M. Formateurs enseignants: quelle professionnalisation? [Formation et professionnalisation des enseignants] *Collection Ressources*. 2003; 3: 114-5.
2. Alekseyenko TF, Anishchenko VM, Ball HO, et al. in. *Bila knyha natsionalnoi osvity Ukrainy*. Za zah red akad VH Kremenya; NAPN Ukrainy. Kyiv: Inform systemy; 2010. 342 p. [Ukrainian]
3. Husak TM, Malinko OH. Pidvyshchennya samostiynosti studentiv pid chas vyvchennya inozemnykh mov. *Pedahohika i psykhohohiya*. 2000; 4: 61-8. [Ukrainian]
4. Kolisnyk-Humenyuk Yul. *Formuvannya profesiyno-etychnoi kultury maybutnikh fakhivtsiv u protsesi humanitarnoi pidhotovky v medychnykh koledzhakh*. Monohrafiya. Lviv: «Kray»; 2013. 296 p. [Ukrainian]
5. Kuzminskiy AI. *Pedagogika vishchoyi shkoli*. Navch posibnik. K: Znannya; 2005. 486 p. [Ukrainian]
6. Novikov DO. Pravove rehulyuvannya pratsi osib u sferi medychnoi diyalnosti za chasiv Kyivskoi Rusi. *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni HS Skovorody «PRAVO»*. 2012; 19: 73-7. [Ukrainian]
7. Panina TS, Vavilova LN. *Sovremennyye sposobyi aktivizatsii obucheniya*. Uchebnoe posobie [Modern ways of activating learning] M: Izdatelskiy tsentr «Akademiya»; 2008. 176 p. [Russian]
8. Prykhodko VV. *Strategiya reformy natsionalnoyi vyshchoyi shkoly*. Monografiya. Dnipropetrovsk: Zhurfond; 2014. 460 p.
9. Sander Th. *Structural Aspects of Teacher Education in Germany today – a Critical View*. Osnabrück: Th. Sander; 2001. 19 p.
10. Stupina SB. *Tehnologii interaktivnogo obucheniya v vysshey shkole* [Technologies of interactive learning in higher education]. M: Izdatelskiy tsentr «Nauka»; 2009. 52 p. [Russian]

11. Systema upravlinnya yakystyu za mizhnarodnymy standartamy ISO 9001:2015. 2016. 22 p. Available from: <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209001.pdf> [Ukrainian]
12. Tretyakova EM. Orhanyzatsyya samostoyatelnoy raboty studentov kak forma uchebnoho protsessa v vuze. *Vektor nauky THU. Seryya: pedahohyka, psykholohyya*. 2015; 4(23): 200-4. [Russian]
13. Tymchuk LI, Leshchenko MP. *Tsyfrovii naratyvy v navchanni maybutnikh mahistriv osvity: istoriya, realiyi, perspektyvy rozvytku* [Digital narratives in the training of future masters of education: history, realities, prospects of development]. Kyiv SAMMIT-KNYHA; 2006. 390 p. [Ukrainian]
14. Zinchenko YP, Volodarskoy IA. *Psihologo-pedagogicheskoe soprovozhdenie realizatsii innovatsionnykh obrazovatel'nykh programm* [Psychological and pedagogical support of the implementation of innovative educational programs]. M: Izd-vo MGU; 2007. 120 p. [Russian]

УДК 61:378.091-057.87:001.895

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОГО ПОТЕНЦИАЛА У СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ МЕДИЦИНСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ В УСЛОВИЯХ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Шастун Н. П., Кальбус А. И., Макаров С. А., Букреева Ю. В.

Резюме. В статье рассматриваются вопросы развития научно-исследовательского потенциала студентов медиков, важность обеспечения инновационного характера медицинского образования на основе эффективной взаимосвязи академических знаний, научно-исследовательских умений и практических навыков. Рассматривается проблема формирования личности и мотивации у студентов медицинских учреждений и роль академической мобильности в процессе повышения научного потенциала студентов.

В статье обсуждаются преимущества и недостатки в интегрировании научной деятельности и образования, а также развитие вузовской науки и крупных научно-образовательных центров в стране. Рассматриваются аспекты расширения ценностных ориентаций студентов медицинских вузов в профессию. Авторы указывают на такую проблему в современном медицинском образовании, как отсутствие системного подхода к формированию исследовательских навыков у студентов - отмечается, что в учебных программах медицинских вузов нет отдельно выделенной дисциплины, изучение которой развивало бы эти навыки у будущих исследователей.

Авторами рассмотрена роль развития в настоящее время форм и методов воспитания у студентов научно-исследовательских качеств, таких как студенческие научные общества, школы молодых ученых; проанализирована роль преподавателя и научного руководителя в развитии этих качеств у учащихся. Отдельно рассматривается понятие академической мобильности, которое в условиях стремительно развивающихся информационных технологий, приобрело значительно большие масштабы, и теперь включает в себя так называемую виртуальную мобильность.

Авторы обращают внимание на растущую роль академической мобильности в процессе формирования научно-исследовательского потенциала студентов. Освещена проблема формирования личности и мотивации у учащихся высших медицинских заведений.

Отдельно рассмотрена проблема мотивации к увеличению научно-исследовательского потенциала студентов. Авторы считают, что следует уделять внимание как внутренней мотивации к научной деятельности, так и внешней мотивации (перспектива занять высокое положение в обществе, высокооплачиваемая работа), что является задачей не только высшего учебного заведения, но и государства в целом.

Статья обсуждает преимущества и недостатки в интегрировании научной деятельности и образования, а также развитие вузовской науки и крупных научно-образовательных центров в стране. Рассмотрены аспекты расширения ценностных ориентаций медицинских вузов в профессию.

Ключевые слова: научно-исследовательский потенциал, инновационные технологии, академическая мобильность, интеграция научной деятельности.

UDC 61:378.091-057.87:001.895

Features of Research Potential Formation in Students of Higher Medical Institutions in Conditions of Innovative Technologies

Shastun N., Kalbus O., Makarov S., Bukreiva Y.

Abstract. The article presents the problem of developing the research potential of students of medical higher educational institutions. The authors emphasized the importance of providing an innovative approach to medical education based on the effective interconnection of academic knowledge, research skills and practical skills. The authors pointed out such a problem in modern medical education as a lack of systematic approach to

the formation of research skills in students. It is noted that the curricula of medical universities do not have a definite discipline that would develop these skills in future researchers.

The authors considered the role of the forms and methods of education in students' research skills formation, namely student scientific societies, schools of young scientists, etc. We also analyzed the role of the teacher and supervisor in the development of these qualities. Separately, the concept of academic mobility is considered, which, in the conditions of rapidly developing information technologies, has acquired a much larger scale and now include the so-called virtual mobility.

The authors draw attention to the growing role of academic mobility in the process of shaping the research potential of students. The problem of personality formation and motivation in students of higher medical institutions was highlighted. For example, the role of students' participation in social projects based on medical and educational institutions of the city was considered, which, according to the authors opinion, contributed to the formation of the right value orientations for the profession. The problem of motivation to increase the research potential of students was also highlighted.

Conclusion. The authors believe that attention should be paid to both internal motivation for scientific activities (the need for knowledge, getting pleasure from the process of acquiring of new knowledge, the desire for intellectual self-improvement, etc.) and external motivation (the prospect to occupy a high position in society, highly paid job, etc.), which is the task not only for a medical higher educational institution, but also for the state on the whole. The advantages and disadvantages in the integration of scientific activities and education, as well as the development of university science and major scientific and educational centers in the state were discussed in the article. Aspects of the expansion of value orientations of medical schools in the profession were considered.

Keywords: science and technology potential, innovative technologies, academic mobility, integration of science and technology.

The authors of this study confirm that the research and publication of the results were not associated with any conflicts regarding commercial or financial relations, relations with organizations and/or individuals who may have been related to the study, and interrelations of coauthors of the article.

Стаття надійшла 29.07.2019 р.

Рекомендована до друку на засіданні редакційної колегії після рецензування